

Obsah

Předmluva	5
Úvod	9
1 ADHD v předškolním věku (Markéta Dobiášová)	13
1.1 Úvod	
1.2 Jaké jsou děti s ADHD v předškolním věku?	14
1.2.1 Co se od dětí s ADHD v tomto věku očekává a jak si vedou?	15
1.3 Co rodiče a další pečující osoby v tomto věku dítěte s ADHD nejvíce „pálí“	16
1.4 Nároky předškolního vzdělávání	19
1.5 Jak můžeme předškoláky s ADHD pomoci tyto nároky zvládat	23
1.5.1 Trénink sociálních a emočních dovedností hyperaktivního dítěte v mateřské škole.	29
1.6 Závěr	36
2 Mladší školní věk (Jitka Kendíková, Veronika Vitošková)	39
2.1 Úvod	39
2.2 Vstup do školy, adaptace na novou roli – z dítěte je žák.	40
2.3 Jak nastavit podporu žákům s ADHD na prvním stupni.	46
2.4 Školní poradenské pracoviště jako možnost podpory žáků s ADHD	52
2.5 Asistent pedagoga jako podpora pro žáka s ADHD.	56
2.6 Přechod žáků s ADHD z prvního stupně na druhý	59
3 Starší školní věk (období puberty) a období adolescence (Markéta Závěrková, Jitka Kendíková, Veronika Vitošková)	63
3.1 Úvod	63
3.2 Vymezení období puberty a adolescence	63
3.3 Starší školní věk – puberta	64
3.4 Vymezení období puberty u dospívajících s ADHD.	64
3.5 Období adolescence	71
3.6 Jaký zvolit přístup k dospívajícím s ADHD.	72
3.7 Další stupně vzdělávání a významné přechody	74
3.8 Přechod žáků s ADHD ze základní na střední školu.	76

3.9 Kariérové poradenství	78
3.9.1 Kariérové poradenství pro žáky s ADHD na druhém stupni ZŠ	79
3.10 Přejchod ze střední školy na vysokou	84
3.11 Starší školní věk – několik slov závěrem.	85
4 Období dospělosti (Markéta Závěrková)	88
4.1 Úvod	88
4.2 Charakteristika období	89
4.3 Dospělost a ADHD.	89
4.4 Naděje a podpora	94
4.5 Přejchod do dospělosti	95
4.6 Diagnostika v dospělosti	96
4.7 Rizika a důsledky	98
4.7.1 Léčba farmakologická	98
4.7.2 Léčba nefarmakologická	99
4.7.3 Léčba psychoterapeutická	99
4.8 Kazuistika	101
4.9 Závěr – vždycky je možné začít	110
5 Zájmové a volnočasové aktivity u dětí, dospívajících a dospělých s ADHD (Jaroslava Budíková)	112
5.1 Úvod	112
5.2 Předškolní věk.	112
5.2.1 Výběr volnočasových aktivit	114
5.2.2 Nástup do kroužků	115
5.3 Mladší školní věk	117
5.4 Starší školní věk	120
5.5 Charakteristika průvodce dětí s ADHD	122
5.6 Dospělost	123
Závěr	125
Medailonky autorek	129

2 Mladší školní věk

Jitka Kendíková, Veronika Vitošková

Motto: „Začátek je zásadní!“

2.1 Úvod

„Období mladšího školního věku je vymezeno nástupem dítěte do školy, tedy šestým až sedmým rokem života. Končí počátkem fyziologických změn spojených s pohlavním dospíváním obvykle v jedenáctém až dvanáctém roce života.“ (Matějček, 1994, str. XXX) Někteří odborníci nazývají toto období jako období latence, ačkoli změny samozřejmě probíhají (Piaget, 1999). Dítě je stále hodně hravé, často málo a krátkodobě soustředěné. Ve srovnání s předchozí etapou neprobíhá toto období tak bouřlivě. Vyznačuje se relativní emoční stabilitou dítěte. Ta je patrná zejména ve druhé polovině tohoto období, tj. od osmého až devátého roku. Většina školáků se již dobře adaptovala na školní prostředí, režim a pravidla. To jim umožňuje výrazný rozvoj a posun v kognitivní oblasti (velká kapacita učení a paměti, logické operaci). Dítě mladšího školního věku není již při vnímání a myšlení ovlivněno jen svou fantazií a přáními. Více se zaměřuje na realitu. Chce poznat svět okolo sebe takový, jaký ve skutečnosti je (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Toto období je důležité pro socializaci. Dítě stále zpracovává informace od svých autorit. Jeho rozvoj je úzce spjat s vyučovací činností učitele a rodičovským vzorem. Až později se stává v této oblasti autonomní. Děti se také učí pobývat mezi ostatními, spolupracovat, začlenit se do kolektivu. V deseti letech již zvládají zhodnotit své znalosti, ocenit vhodnost určité strategie pro řešení problému a v případě potřeby zvolit jiný přístup (Vágnerová, 1996).

Škola se stává klíčovým socializačním činitelem. Učí dítě životu ve společnosti. Proto se tato kapitola zaměřuje zejména na život dítěte s ADHD ve školním prostředí, a to od zápisu a zhodnocení školní zralosti přes nástup do školy po adaptaci na nové prostředí a kolektiv.

3 Starší školní věk (období puberty) a období adolescence

**Markéta Závěrková, Jitka Kendíková,
Veronika Vitošková**

Motto: „Vytrvat v aktivitě po dobrém začátku.“

3.1 Úvod

Období puberty a dospívání představuje v kombinaci s neurovývojovou poruchou ADHD náročnou životní etapu jak pro samotné jedince s touto poruchou, tak pro jejich okolí. Nevyhnutelně se promítne do života rodiny, projeví se ve škole i mimo ni. Představuje období, které přináší mnoho změn a nových požadavků, jak v samotném organismu člověka, tak v oblasti vlivů a událostí, které působí zvenku. Změny probíhají na úrovni fyzické, psychické i sociální. Tato kapitola se zaměřuje převážně na starší školní věk, tématům spojeným se vzděláváním a pobytem dítěte ve škole a přechodem na školu střední. Nastíní podobu ADHD ve vztahu s riziky a možnostmi ovlivnění a kompenzace nežádoucích projevů právě v tomto věku. Období adolescence zachycuje jen okrajově, a to zejména v kontextu přechodů na střední a vysokou školu. Více informací viz kapitola 3.9 Přechod ze střední školy na vysokou.

3.2 Vymezení období puberty a adolescence

Období puberty začíná mezi jedenáctým až třináctým a končí mezi čtrnáctým až patnáctým rokem. Délka a podoba období je velmi individuální, stejně jako intenzita a charakter projevů ADHD. Děti mladšího školního věku usilují o poznání toho, jaký svět je. Nástupem období dospívání se mění cíl a smysl poznání: Jedinec se chce zabývat tím, jaký by svět měl být. Jde o vývojovou etapu, kdy se z dítěte postupně stává dospělý. Mění se a rozvíjejí se jeho identity. Po patnáctém roce věku startuje období adolescence, které trvá nejméně do osmnáctého roku, ale bývá vymezeno až do dvacátého až dvaadvacátého roku života. Pro